

F r a n j i n i m S t o p a m a

Franjino iskustvo Duha Svetoga

Željati Duh Gospodnji

Obično su želje različite kvalitete i može ih se svrstati na: naravne, društvenog reda, moralne, intelektualne i duhovne. Osim onih jednostavnih želja unutar ljudskih kategorija, u Franji primarna želja koja animira njegov temeljni izbor i njegove svakodnevne izbore jest “imati duh Gospodnji i njegovo sveto djelovanje” (PPr 10,8)¹. Zbog te primarne želje, želi se osloboditi svjetovnih želja koje su potpuno negativne u sebi², zatim onih koje dolaze od đavla i žele našu pseudosreću, lažnu sreću³, te onih koje potječu od zemaljskih stvari⁴. A svojoj braći u Pravilu preporuča: “neka braća pripaze da iznad svega moraju željeti⁵ da imaju duh Gospodnji i njegovo sveto djelovanje” (PPr X, 8)⁶. U tom bi smislu najkraća franjevačka molitva bila ona iz litanija Svih svetih: *Da duše naše k nebeskim željama uzdigneš...*

Za Franju postoji jedan primarni objekt evanđeoskog života, a to je da od svoga života načini slobodno polje Duhu Svetome, tom “slatkom nebeskom Gostu duše”⁷, da bi taj isti Duh u njemu postao živi izvor iz kojega izviru reakcije, misli, izbori, djelovanja Isusa Krista, da bi uprisutnio Božju Riječ i sakrament.

Ta nam rečenica jasno pokazuje da “nasljedovanje Krista”, na koje su Franjo i njegova braća pozvani, ne ograničuje se na puko vanjsko imitiranje modela, znači ići mnogo dalje od formalističkog, vanjskog nasljedovanja Kristova života, premda je i to Franjo pokušao s ljubaznom velikodušnošću. On teži prema što dubljem zajedništvu, suobličanju samom prototipu, Kristu (Kol 1, 18), da “iznutra očišćeni, iznutra prosvijetljeni i raspaljeni ognjem Duha Svetoga, uzmožemo slijediti stope tvoga Sina” (PR 51)⁸. Duh je taj koji pobuđuje i dovršuje nasljedovanje Isusa Krista. Nužno je dakle početi putem na kojemu inicijativa putovanja ne pripada čovjeku nego Duhu Svetom.

U Franjinoj misli, izričaji “slijediti stope Kristove” i “imati

Duh Gospodnji"⁹, čine se prisno sjedinjeni, idu jedan uz drugoga, i stoga Franjo naglašava važnost čitanja i prakticiranja Evandjelja "po duhu".

I za Isusova suvremenika koji je susretao zemaljskoga Isusa, kao i za onoga koji je došao kasnije, te stoji samo pred Riječju i sakramentom, nužna je ta stvarnost: Duh Božji. Bez njega ni jedan ni drugi neće otkriti most, odnosno pravo Isusovo biće. Bez Duha naš pogled ostaje ljudski, zaustavit ćemo se na izvanjskoj stvarnosti. Vidjet ćemo u Isusu samo čovjeka kao jednoga od mnogih ljudi, u Svetom pismu vidjet ćemo i tumačiti samo ljudsku riječ, a u kruhu i vinu vidjeti ćemo najobičniju hranu, u čovjeku pored nas nećemo vidjeti brata nego suparnika, u stvorenjima ćemo vidjeti ne djelo Božje i samoga Stvoritelja, nego nešto čime možemo manipulirati.

Kako je važna stvarnost "imati Duh Gospodnji i njegovo sveto djelovanje"¹⁰ jasno je kod Franje koji u prvoj Opomeni sedam puta govori o Duhu Božjemu: "samo u Duhu možemo vidjeti; Duh oživljuje; jedino po Duhu možemo vidjeti jednakost Oca i Sina; Duh čini da vidimo i vjerujemo; Duh Gospodnji stanuje u onima koji vjeruju u njega; presveto tijelo i krv Gospodnju prima onaj koji posjeduje duh Gospodnji, što prebiva u svojim vjernicima; oni koji nisi dionici toga duha, ako se usude primiti Gospodina, svoju vlastitu osudu jedu i piju".

Duh je taj koji uklanja razmak između danas i jučer, on posreduje između vjernika i Krista, on je Božja stvarnost koja svakoga obuhvaća sa svih strana, straga i sprijeda, odozgo i odozdo. Čovjek nema mogućnosti niti inicijative takvog poznavanja: to može samo primiti. Jednom primljen od Duha taj duhovni instinkt, što je iskustveni pogled vjere, vjernik raspoznaje u sakramentima Gospodinovu prisutnost. Jedino ako kontempliramo stvarnost s duhovnim očima, moguća je istinska spoznaja Boga i njegove prisutnosti u sakramentima, Riječi, pa i samom čovjeku. Na taj nam način može postati jasno kakvo sve značenje za Franju ima riječ "duhovan", jer posebnoj milosti i djelovanju Duha Svetoga pripisuje navjažnije osobne odluke i opredjeljenja.

Njegovo je shvaćanje Duha Gospodnjega jednako onome u Svetom pismu u kojem se Duha Svetoga predstavlja, ne kao doktrinalnu činjenicu, nego kao iskustvo i djelovanje.

Već u Starom zavjetu termin *ruah* označuje silan dah; ljudski dah, tajnovitu prisutnost života u čovjeku. Božji Duh daje život i s njim inteligenciju čovjeku koji je načinjen od zemlje: "Jahve, Bog, napravi čovjeka od praha zemaljskog i u nosnice mu udahne dah života. Tako postane čovjek živa duša." (Post 2, 7). Duh je stvarajuća snaga: "Duh je Božji lebdio nad vodama" (Post 1, 2). On je kozmički poredak: "Jahvinom su riječi nebesa sazdana i dahom usta njegovih sva vojska njihova" (Ps 33, 6). Proroci u Duhu Božjemu vide izlivanje mesijanskih darova na Izrael: "Dat ću vam novo srce, nov duh udahnut ću u vas. Izvadit ću iz tijela vašega srce kameno i dat ću vam srce od mesa. Duh svoj udahnut ću u vas da hodite po mojim zakonima i da vršite moje naredbe" (Ez 36, 26-27). Duh Božji u židovskoj Bibliji jest Božje djelovanje. On je taj po kojem se Bog pokazuje aktivan nadasve u oživljavanju i životu, tj, u onome što mi danas nazivamo narav. Duh je taj po kojem Bog vodi svoj narod uzdižući za njega heroje, sudce, vođe, kraljeve, proroke, mudre.¹¹

U Novom zavjetu sinoptici pripisuju Duhu Kristovo božansko posinjenje: za Mateja i Luku utjelovljenje Riječi u Marijinoj utrobi njegovo je djelo; za Marka Duh je taj koji posinjuje Isusa: "I odmah, čim iziđe iz vode, ugleda otvorena nebesa i Duha poput goluba gdje silazi na nj, a glas se zaori s nebesa: Ti si Sin moj, Ljubljeni! U tebi mi je sva milina! (Mk 1, 10).

Evangelist Ivan mnogo puta stavlja u Isusova usta aluziju na Duha. Značajan je njegov poklik na kraju Blagdane sjenica: "Ako je tko žedan, neka dođe k meni! Neka pije koji vjeruje u mene! Kao što reče Pismo: "Rijeke će žive vode poteći iz njegove utrobe!" To reče o Duhu kojega su imali primiti oni što vjeruju u njega. Tada doista ne bijaše još došao Duh jer Isus nije bio proslavljen." (Iv 7, 37-39). Kod sv. Ivana živa voda je progresivno objavljivanje Isusa u dva stadija: prvi u kojem se upoznaje njegova osoba i drugi gdje je na snazi djelovanje Duha koji stavlja savjest u odnos s Kristom. Izlivanje Duha prisutno je u govorima rastanka u kojima Isus obećaje "drugog Branitelja" koji će ga predstavljati za vrijeme njegove "odsutnosti" (usp. Iv 14, 15), i on će ih "poučavati u svemu" i "dozivati u pamet" ono što im je Isus govorio (Iv 14, 26). U razgovoru sa Samarijankom Isus otvoreno govori da je iskustvo Duha tajni izvor kršćanskog života svakog vjernika: "Bog je Duh i koji se njemu klanjaju u duhu i istini treba da se klanjaju" (Iv 4, 24). Prema Ivanu i samo nasljedovanje Isusa Krista može se ostvariti samo u Duhu.

Najstariju kršćansku teologiju nalazimo u Djelima apostolskim u opisu prvoga duhovnog iskustva zajednice: iskustvo uskrsloga Krista je također i iskustvo Duha. Duh je taj koji izliva na apostolsku zajednicu iste darove koje je izlio i na Krista; jedino po njemu mogu se ponoviti znakovi koje je učinio Isus, njegove riječi i njegova djela. Jedino se u Duhu može biti: "jedno srce i jedna duša" (Dj 4, 32). On je taj koji daje snagu zajednici da bude svjedokom (Dj 1, 8) i koji bira misionare (Dj 10, 20).

Pavao je najizvršniji svjedok iskustva Duha apostolske Crkve. Za njega biti kršćanin nije ništa drugo doli hodanje u Duhu. Dvanasto i četrnaesto poglavlje prve poslanice Korinćanima prepuni su karizmatičkih sadržaja. Tu nalazimo: pjesmu u Duhu, poučavanje Duha, spontani govor, proroštvo, objavu, tumačenje, razlučivanje duhova, izlivanje darova.

Ispunjen Duhom

Vjerojatno sv. Franjo nije nikada upoznao doktrinalne traktate i učena razmišljanja o Duhu Svetome, ali je zasigurno imao iskustvo vatre istoga Duha, taj divni "poljubac"¹² Oca i Sina, toliko da je zadivio svoje suvremenike. Bonaventura, dobri poznavalac treće božanske osobe, svjedoči da je Franjo imao karizmatički poljubac Duha Svetoga: "Sa svojim je slugom Franjom doista bio Duh Gospodnji, koji ga je pomazao i poslao"¹³, a u proslomu u Životopisu sv. Franje isti će napisati da Asižanin "bijaše snabdjeven proročkim duhom"¹⁴. Svi biografi naglašavaju djelovanje Duha Svetoga na onome koji se činiše andeo šestoga pečata "znak koji bijaše utisnut u tijelo, ali ne snagom naravi ili umjetničkom vještinom, nego čudesnom snagom Duha Boga živoga"¹⁵, a

Čelanski piše da se "blaženi Franjo danomice napunjaio utjehom i milošću Duha Svetoga"¹⁶. Na jednom drugom mjestu isti će napisati: "Bio je čovjek koji je u sebi imao Duha Svetoga, bijaše spreman podnositi sve tjeskobe duha, pretrpjeti sve boli tijela, kad bi mu konačno bilo dano da se volja nebeskog Oca na njemu milosrdno ispuni"¹⁷.

Na kraju svoga života, Franjo jasno tvrdi da pokret koji je on sa svojom braćom započeo u Asizu, a sada povjeren Crkvi, ne može ići naprijed ako ne pod vodstvom Duha Svetoga. "Bog ne gleda tko je, tko te generalni ministar Reda, Duh Sveti, jednako počiva nad siromašnim i jednostavnim". Ovu je rečenicu htio unijeti u Pravilo, ali ga je u tom sprječilo njegovo potvrđenje"¹⁸. Time je Franjo izrazio duboko uvjerenje i želju da Duh Sveti bude Nadahnitelj i Branitelj njegovog bratstva (usp. Iv 14, 16-26), jer sam Duh Božji može nadvladati postojeće razlike u Redu među braćom, a na poseban način među svećenicima i nesvećenicima.

Nadalje, prema *Nepotvrđenom Pravilu* i sami franjevački poziv jest dar i poticaj Duha Svetoga: "Ako bi tko po Božjem nadahnuću htio prigrliti ovaj način života..." (NPr II, 1). A u *Potvrđenom Pravilu* Duh je taj koji potiče braću na poslanja "ad gentes": "braća koja po Božjem nadahnuću htjednu ići među Saracene..." (PPr XII, 1). Nadahnuću i vodstvu Duha Svetoga Franjo je želio prepustiti dvojak način misionarenja: "A braća koja pođu među nevjernike mogu na dva načina duhovno nastupiti" (NPr XIV, 5).

Sve se to događa u trinaestom stoljeću koje nije razdoblje Duha Svetoga¹⁹. To je stoljeće milenijskih iščekivanja. Može li Franjo označiti put osobama koje danas žive obnovu u Duhu, o kojemu su puno govori nakon II. vatikanskog koncila i u vremenu novih pentekostalnih i karizmatskih pokreta, da Duh Gospodnji u njima djeluje?

Uvjet za takvo izlivanje i djelovanje Duha Gospodnjega je očit: potrebno je potpuno raščistiti, tj. osloboditi grješnoga čovjeka od zemaljskoga duha koji ga vodi po stazama različitima od onih evanđeoskih: "Opominjem i zaklinjem u Gospodinu Isusu Kristu da se braća čuvaju svake oholosti, isprazne slave, zavisti, pohlepe (usp. Mt 13, 22), ogovaranja i mrmljanja..., a pripaze da iznad svega moraju željeti da imaju duh Gospodnji i njegovo sveto djelovanje" (PPr X, 7-9).

Bit duhovnog života sastoji se u radikalnoj promjeni. Prijeći od zemaljskog duha na onaj Gospodnji, znači promijeniti duh. A to je zapravo prvi apel Kristova propovijedanja na obraćenje kojeg nam zapisa sv. Marko (Mk 1, 15). "Obratite se ... i primit ćete dar Duha Svetoga" propovjeda Petar na blagdan prvih Duhova (Dj 2, 38). To je sažetak dvaju događaja koji su vrijedni razmišljanja. On je neobičan, jer se ovdje pojavljuje obraćenje kao promjena mišljenja koja seže do dna srca, kao pretpostavka za primanje Duha, premda je ono opet pretpostavka izmjene. Zanimljivo je, i možda za nas neobično, da se ovdje Duh i nemir mijenjanja pojavljuju kao jedno. Mi smo Crkva grješnika koji danomice iznova trebamo obraćenje, jer se danomice zatvaramo nemiru Duha Svetoga i poticajima prema savršenstvu.

Duhovski Duh je Duh svetog nemira, vječne nedostatnosti, Duh koji stalno

tjera: "Grandis tibi restat via". Duh koji i sveca čini nezadovoljnim sa samim sobom i pretvara ga u vlastitoga optužitelja. Duhovski Duh je Duh uvijek nove pokore koji srce čini poniznim i satrvenim. On je Duh koji želi obnoviti lice zemlje, Duh uvijek novog života na novim putovima, s novom odvažnošću, u smionim pustolovinama. Tako nas Duh Sveti svakodnevno sili na ponovno preispitivanje i pretresanje unutrašnjeg čovjeka. Svakodnevno moramo nanovo promijeniti mišljenje, danomice nas mora mijenjati Duh promjene.

"Promjena duha" jest temeljna Franjina poruka. Zapravo, prvo veliko raspoznavanje na koje se Franjo poziva, nudeći subraći iskustvo vlastitoga života, nalazi se u nukanju da se ispituju kojem duhu pripadaju. U svim tekstovima²⁰ u kojima govori o "Duhu Gospodnjem" i "duhu tijela", naglašava se kriterij razlučivanja prema kojemu, ako je srce čovjekovo naklonjeno prema pokorničkom životu, možemo primjetiti prisutnost Duha Gospodnjega²¹. Proturječja između "duha Tijela", moći lažnoga ja i "Duha Gospodnjega" dodiruju svakoga brata ili čovjeka u bilo kojoj okolnosti. Izričaju "Duh Gospodnji" i "duh tijela", osim što se pojavljuju kao suprotnosti među sobom, sadržavaju neophodne elemente duhovnog života. Jasno je i točno uvjeravanje K. Essera: "naučavanje Gospodinova Duha, koji treba pobijediti duh tijela, tj. naš vlastiti Ja, čini središnji dio njegova naučavanja o kršćanskom životu"²².

Bilo bi dobro, dakle, shvatiti što Franjo podrazumijeva pod "Duhom Gospodnjim" i "duhom tijela". Može se to ovako izraziti: pod "duhom tijela" ili "svijeta" Franjo podrazumijeva sve ono što čovjeka i njegovo ja vodi da bi zadovoljio vlastiti egoizam i da se stavi protiv Boga. Pod "duhom tijela" podrazumijeva se sustav lažnoga ja, kao velikoga neprijatelja nutarnjeg čovjeka koji ometa ujedinjenje s Kristom i bratsku ljubav, sprečavajući na taj način rast milosrdne ljubavi u čovjekovu srcu. Franjo "duh tijela" shvaća kao istinski sustav, sustav lažnoga ja koji samom sebi prisvaja i manipulira ljudskim sposobnostima: razumom, voljom, sjećanjem, maštom..., da bi zadovoljio svoje egocentrične potrebe i želje²³.

A evo što nam je Franjo rekao što misli pod "Duhom Gospodnjim": "A duh Gospodnji hoće da tijelo bude umrtveno i prezreno, bez cijene i zapostavljeno; a teži za poniznošću, za ustrpljivošću i čistim i jednostavnim i istinskim mirom duha. I uvijek i iznad svega teži za strahom Božjim, za božanskom mudrošću i božanskom ljubavlju Oca i Sina i Duha Svetoga" (NPr XVII, 14-16). Duh je Gospodnji taj koji pobjeđuje moć i kontrolu lažnoga ja. Taj nam tekst jasno pokazuje teološku dubinu i duhovni i iskustveni intenzitet Franjinog puta, čovjeka kojeg vodi Duh Gospodnji i koji gleda i djeluje s "Kristovim očima". Za Franju, spasenje od vladavine lažnoga ja dolazi preko razlučivanja koje vodi novom rađanju u "Duhu Gospodnjem"²⁴. Na taj se način ostvaruje preokret, ponovno stvaranje od Duha: čovjek se oslobađa sebe samoga, svojih pogleda, svojih egoističnih promatranja, svoje volje za vlašću i preobrazuje se u prosjaka koji otvara ruke i srce da ga oblikuje nježnost Boga koji je, i daruje, ljubav i milosrđe.

Stoga je za njega apsolutno nužno napustiti duh svijeta, duh tijela, napustiti tijelo i svijet. Kada Franjo uzima riječ "tijelo" onda ima isto značenje kao i kod

sv. Pavla²⁵, a riječ "svijet" znači isto kao i za sv. Ivana²⁶. Neka bude jasno da upotreba ovih termina ne uključuje sud o ontološkoj vrijednosti tih stvarnosti.²⁷ Radi se uvijek o egzistencijalnom stanju postojanja čovjeka i svemira. Čovjek je okrenut samom sebi, zatvoren Bogu i drugima, prepušten svojim instiktivnim smrtnim nagonima: čovjek grješnik u grješničkom čovječanstvu, čovječanstvo okovano u okove vlastite sebičnosti, oslobođeno od drugih. Ukratko: mnogo duha svijeta, a malo Očeva Duha u nama i oko nas.

U *Pismu svim vjernicima* Franjo upućuje oštar i težak prijekor svima koje vodi duh svijeta. "A svi oni koji nisu u pokori i koji ne primaju tijela ni krvi Gospodina našega Isusa Krista i koji čine zlo i grijehe i koji idu za opakom požudom i zlim željama i ne izvršuju što su obećali i na tjelesan način služe svijetu putenim željama te svjetovnim težnjama i brigama za ovaj svijet, prevareni od đavla čiji su sinovi i čija djela čine (usp. Iv 8, 41), slijepi su, jer ne vide pravo svjetlo, Gospodina našega Isusa Krista. Nemaju duhovne mudrosti, jer nemaju Sina Božjega koji je prava mudrost Očeva. O njima je rečeno: "Sva ih je mudrost izdala" (Ps 106, 27). Vide i spoznaju, znadu i čine zlo i svjesno gube duše. Progledajte, slijepi, koji ste prevareni od svojih neprijatelja: tijela, svijeta i đavla, da je tijelu slatko griješiti, a gorko služiti Bogu, jer sva zla, mane i "grijesi izlaze iz srca čovječjega", kako Gospodin kaže u *Evangelju*" (Mt 17, 21. 23; PV II, 63-69).

Tu nam se Franjo predstavlja jako strogim. No, da li je stroži od apostola Pavla kada opisuje one koje vodi duh tijela: "Oni koji žive po tijelu teže tjelesnim stvarima, dok oni koji žive po Duhu teže za onim što je duhovno. Težnja tijela jest smrt, a težnja Duha život i mir. Zato je težnja tijela neprijateljstvo prema Bogu jer se ne pokorava Božjem zakonu niti to može. Oni koji su u tijelu ne mogu ugoditi Bogu. Ali vi niste u tijelu, već u Duhu, ako zbilja Duh Božji prebiva u vama. Ako tko nema Kristova duha, nije Kristov" (Rim 8, 5-10). I Franjo i Pavao žele eliminirati ranu, iščupati zlo iz korijena da bi učinili mjesto novom stvorenju.

Duh tijela se hrani onim što ima i pojavkom. Tako je Franjo živio u svijetu, prije obraćenja. Sav je bio okrenut prema vani da bi privukao poglede drugih. Taj duh se rađa neprestano pod tisućama oblika i uvlači se i među izabrane. Zbog toga Franjo upozorava braću "da se nastoje u svemu poniziti, da se ne hvastaju, da ne uživaju u sebi, da se iznutra ne uzohole zbog dobrih riječi i dijela, čak zbog nikakvog dobra što ga Bog katkada govori i čini ili izvršuje u njima ili po njima, kao što kaže Gospodin: Ali ne radujte se što vam se duhovi pokoravaju (Lk 10, 20)... Svi se, dakle, braćo, čuvajmo od svake oholosti i tašte slave. I čuvajmo se mudrosti ovoga svijeta i razbora tijela (usp. Rim 8, 6). Duh, naime, tijela hoće i mnogo nastoji da se pokaže u riječima, a malo u djelima, i ne traži bogoljubnost i svetost u unutrašnjem duhu, nego traži i želi bogoljubnost i svetost koja se pokazuje ljudima. To su oni o kojima kaže Gospodin: Zaista, kažem vam, primili su svoju palaću (Mt 6, 12)" (NPr XVII, 5-6; 9-13). To je duh posjedovanja²⁸.

Za Franju svaki se grijeh sastoji upravo u prisvajanju svega za vlastiti interes, smatrati se vlasnikom stvari, osoba i sebe samoga. To je jako lijepo razradio u

drugoj Opomeni: "Onaj, naime, jede sa stabla spoznaje dobra koji svoju volju smatra svojim vlasništvom i uznosi se dobrima koja Bog u njemu govori i radi; i tako mu je po utjecaju đavla i prijestupu zapovijedi ono voće postalo voće spoznaje zla." (Op II, 3-4). Učiniti svojim djelo Božje rađa promjenom: dobar plod, nezasluženo skupljen, postaje plod zla. Naš ja htio bi sve pripisati vlastitoj volji, sposobnosti, htio bi prisvojiti sve kao neko blago. Mnogi upadnu u ovu opasnost, postaju oholi zbog vlastitih djela. Sv. Ante, slijedeći nauk sv. Franje upozorava: "Teško je učiniti veliko djelo a ne gajiti samodopadnost radi tog djela"²⁹. Ako su kršćanski i duhovni velikani iskusili ovu opasnost, toliko više moramo na nju paziti mi "normalni" kršćani. Stoga bi se moglo reći da nemaju Duha Gospodnjega, nego da su nadvladani od vlastitoga ja protivna Bogu, oni koji umišljaju da su postigli sve svojim sposobnostima i snagama.

Odlučujuće iskustvo

Zašto sv. Franjo daje promjeni duha toliku važnost? Odgovor nalazimo na početku njegove Oporuke gdje se Franjo prisjeća trenutka u kojem mu se Bog učinio bliskim, trenutka u kojem je na vlastitoj koži iskusio promjenu duha. Evo njegovoga kairoa: "Gospodin je dao meni, bratu Franji, da ovako započnem činiti pokoru.." (Or 1). Franjina ljubav pred gubavcima bijaše fizički blokirana. Ali kada čovjeku ponestane vlastite snage, stiže Gospodin: "Gospodin me odvede među njih". Time Franjo kuša Božju nježnost, ne samo kao korisnik, uživatelj, nego kao djelatnik. Rađa se na Božji život, ulazi u Božji svijet, i već je tada u duhu "napustio svijet". Prije, kako sam reče, bijaše u grijesima, tj. živio je po svjetovnom, tjelesnom duhu, u traženju samostvarenja i osobnog udovoljavanja.

Dakle, radi se o radikalnoj "promjeni duha" koju je doživio na vlastitoj koži. Od tog trenutka Franjin se život radikalno promijenio. To je promjena slasti: gorko mu se pretvorilo u slatko (Or 3). To nije moralno obraćenje: od grijeha na milost. To je ulazak u novi život. To je promjena po kojoj se može provjeriti ostvarenje vlastite osobnosti. To je promjena smisla života: ne želi više biti najveći u svojoj ambicioznosti kakav je bio, nego se snizuje da bi postao manji brat. To je promjena također i ideje o Bogu. Bog u njegovu životu nije više uzvišeni Gospodar iz Spoletskog sna koji mu obećaje slavu, nego Krist raspeti koji postaje "gubavac" iz ljubavi prema nama³⁰.

Tek tada je Franjo shvatio da je najveća istina ljubav koja upaljuje radosnu iskru u otečenim gubavčevim očima. Promjena slasti, promjena života, promjena ideje o Bogu: susret s gubavcima je zaista istinsko obraćenje sv. Franje.

Ta je promjena djelo Božje. Samo on može dati novo srce, samo on može zamijeniti zemaljski duh svojim Duhom Svetim, samo se on može ponovno roditi da nas učini dionicima svojega Kraljestva, samo on može uskrisiti mrtve. Čovjeku je prikladno da prizna vlastitu bijedu i da bude uvijek potpuno raspoloživ Bogu. Čovjeku se pristoji prepričati djela Božja: "Gospodin dade meni...", a isto tako i prihvaćanje ponudenog dara.

Duh Gospodnji vodi u susret s Bogom. Oslobađa nas od onoga što posjedujemo

i što nam je zapreka da možemo ući, maleni i siromašni, u Kraljestvo ljubavi, besplatno podijeljeno. Samo Duh Gospodnji može prilagoditi naš pogled prema Božjem pogledu. Prva Opomena, posvećena "Tijelu Gospodnjem", Euharistiji, iznosi na vidjelo nedostatke ljudskoga oka, tjelesnoga duha, da bi prepoznalo Sina Božjega. "Evo, danomice se ponizuje, kao kad je sišao s kraljevskih prijestolja u krilo Djevice; danomice dolazi k nama u poniznu obličju; danomice silazi iz krila Očeva na oltar po svećenikovim rukama" (Op I, 17-18). Kako može ljudska mudrost zamijetiti Gospodina Slave u poniženom Mesiji na putu prema Golgoti? Kako može čovjek duha zemaljskoga zamijetiti Isusa Krista pod prilikama kruha i vina, u bratu čovjeku, u siromašku, u gubavcu, bolesniku, ovisniku? Za to su potrebne nove oči prosvijetljene Duhom Gospodnjim. Štoviše, "presveto tijelo i krv Gospodnju prima onaj koji posjeduje duh Gospodnji što prebiva u svojim vjernicima. Svi drugi koji nemaju toga duha a usuđuju se primiti ga, osudu sebi jedu i piju (1 Kor 11, 29)" (Op I, 12-13).

Samo Duh Sveti može uvesti čovjeka u otajstvo Boga koji je postao siromašan iz ljubavi prema nama. Samo Duh može ispitivati dubine Božje. "I nad svima, muževima i ženama, dok budu tako činili počivat će duh Gospodnji i kod njih će učiniti boravište i nastanit će se u njima. I bit će sinovi nebeskoga Oca čija djela čine. Zaručnici su, braća i majke Gospodina našega Isusa Krista. Zaručnici smo kad se vjerna duša po Duhu Svetom sjedini s Kristom. Braća smo mu kad izvršujemo volju Oca njegovu koji je na nebesima; majke smo mu, kad ga nosimo u čistu srcu i u tijelu svojem u ljubavi u čistoj i iskrenoj savijesti, kad ga radamo svetim djelovanjem koje mora služiti drugima za primjer" (PV II, 47-53).

Iz Franjinog pera izlaze različite slike koje se isprepleću te na tisuće načina izriču snažnu povezanost čovjeka s Bogom. Kada to ljudsko srce shvati nalazi u Bogu svoju potpunu zadovoljštinu. "Blago čistima srcem: oni će Boga gledati. Uistinu čisti srcem jesu oni koji preziru zemaljsko, traže nebesko i ne prestaju čeznuti da se živom i istinitom Gospodinu Bogu uvijek čistim srcem i dušom klanjaju i da ga gledaju" (Op XVI)³¹. Čisti srcem ne prestaju klanjati mu se i gledati ga jer su neprestano u svjetlu Duha Svetoga.

Koji je uvjet takvog postojanja? Franjo je potpuno jasan: treba prezirati zemaljsko a težiti nebeskom. Da li je potrebno napraviti listu zemaljskih stvari koje nam onemogućuju susret s Bogom i listu nebeskih koje nas vode Njemu? To je varljiva zadaća jer su stvari uistinu dvoznačne: posao, odmor, prijateljstvo, radost, kušnja, sama molitva, nekada nas vode Bogu, a nekada nas odvede daleko od Njega. Razlika se nalazi u nama. Postoji zemaljski, tjelesni način uzimanja stvari, djela, situacija i tako postaju zemaljske, tjelesne i odvede nas od Boga. No, postoji način da ih primamo od Boga tako da dobijaju nebesku vrednotu i vode nas Bogu.

Taj se prijelaz mora dogoditi u nama, ne izvan nas. Trebamo prijeći s ljudskoga promatranja stvari za nas na način da ih primamo iz Božje ruke. Potrebno je "promijeniti duh". To znači da nas potpuno posjeduje Kristov duh, tj. da imamo kristoliku duhovnost. Piše Esser: "Tko ima duh Gospodnji i njegovo sveto djelovanje, na događaje ne gleda na ljudski način, prema ljestvici vrjednote

koje vrijede kod ljudi. Ne gleda i ne procjenjuje životne stvarnosti po duhu svijeta, ili očima svoga Ja, ako se nekome više sviđa taj izraz. U duhu se Gospodnjem svi događaji i okolnosti preobrazuju po duhu Evanđelja, to jest, na njih se gleda i njih se procjenjuje očima Isusa Krista. U toj se perspektivi bolje obuhvaća domašaj franjevačke pokore, shvaćene u dubokom smislu evanđeoskog obraćenja. Ovdje se vrjednote, čisto naravnoga i sebičnog humanizma, kome su često i kršćani pridavali veliko poštovanje usprkos Evanđelju i Govoru na gori, radikalno postavljene naglavice. Ovdje se očekuje radikalno, beskompromisno, ostvarenje svega onoga apsolutnoga, reklo bi se "nadhumanog", što sadrži Evanđelje. Na mjesto sebičnog i umišljenog gospodstva vlastitoga Ja, postavljaju se misao, život i djelovanje po Evanđelju. Čovjek koji živi taj ideal, očitovat će otajstvo otkupljenja svih stvorenja. Oslobođen okova gospodstva vlastitoga Ja, takav čovjek otkriva stvoreno u njegovu pravom poretku i ljepoti što ih je ono primilo od Boga i po Bogu. Tko je u toj slobodi primio puninu duha Gospodnjega, vidi svijet i stvari u izvornom skladu što ga je uspostavio božanski dodir te se otvara njihovu najdubljem bitku"³².

Ali taj prijelaz u nikakvom slučaju nije naše djelo. Kako bih ja mogao samom sebi podijeliti Duh Gospodnji? To je slastan plod Kristova Vazma, preko kojega nas on vodi iz ovoga svijeta Ocu, stavljajući nas u zajedništvo sa svojim Duhom. Iz otajstva Vazma izvire novo rođenje u kojem Adamov sin biva preobražen u sina Božjega.

Brat svih ljudi i svega stvorenoga

U životu sv. Franje vidljivi su ključni trenutki: osjeća se uzet, zahvaćen nekim drugim, skoro zapaljen. Odjednom se Franjo našao u situaciji, uvjetima jednoga slijepca: nedostaju mu projekti, modeli, siguran i načinjen put, jer mu je propao određeni cilj u kojem je imao uzore. Zato mu je uho postalo osjetljivije i njegove će uši čuti riječi koje prije do njega nisu dopirale.

Šutljivi čin s gubavcem, nijemi pogled Raspetoga, evanđeoske rečenice, postaju za njega pozivi: "Bit će ti rečeno što trebaš činiti". Spoletska noć učinila je mogućim da se u Franji rodi čovjek, rodi novi zadovoljavajući životni put. Ta se mogućnost pretvorila u stvarnost onog trenutka kada susreće, grli, ljubi, služi gubavca, kako nam sam Svetac govori na početku svoje Oporuke: "Gospodin je dao meni, bratu Franji, da ovako započnem činiti pokoru: dok bijah u grijesima bilo mi je odveć odurno gledati gubavce; i sam Gospodin me dovede među njih i bijah milosrdan prema njima. I dok se vraćah od njih, ono što ni se činjaše odurnim pretvori mi se u duševnu i tjelesnu slast" (Or 1-3)³³.

Zahvaćen Duhom Gospodnjim Franjo osobno živi evanđeosku parabolu o milosrdnom Samaritancu (Lk 10,29-36). Preskače zid kojeg je asiška općina izgradila između osoba koje uživaju prava i povlastice grada i osoba koje su prognane van gradskih vrata te postaju objekt gađenja ili u najboljem slučaju izazivahu samilost. Izabirući sudbinu gubavaca, izlazi iz grada, iz svojega društva u društvo gubavaca te postaje njihov brat. Poslije tog prvog koraka

postat će sve više i više brat najmanjih, poniznih, napuštenih, isključenih zbog zle sreće, bolesti ili socijalne nepravde.

I unutar bratstva svjedočit će posebnu nježnost prema svojoj bolesnoj braći u srcu, u duhu i u tijelu. Ta će ljubav biti konkretna kako nam pokazuje ova rečenica iz Pravila: "I neka bez straha jedan drugom očituju svoju potrebu; jer, ako majka hrani i ljubi svoga tjelesnoga sina, koliko brižljivije mora svaki brat ljubiti i hraniti svoga duhovnog brata?" (PPr VI, 8). Kao što je osjetio u vlastitom životu, tako isto pretpostavlja da među braćom treba vladati čisto povjerenja kao ono što postoji između djeteta i njegove majke. Tu se može reći sve, tražiti sve od drugoga, sigurni da je drugi prijatan i da je otvoren kao i majka u odnosu na svoje maleno čedo.

Takvim svojim držanjem Franjo ulazi u blaženstvo siromašnih, žalosnih, poniznih, milosrdnih. To ne može biti nego djelo Duha Gospodnjega. Od tada, od tog pomazajućeg poljupca, slijedeći stope Isusa Krista koji se učinio našim bratom, naučit će biti blag i ponizan. U njemu postupno, i ne bez teškoće odricanja, Duh Sveti proizvodi svoj plod: "ljubav, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrotu, vjernost, blagost, uzdržljivost" (Gal 5,23). Brat u kojem su prisutni ti darovi ne može ne biti brat koji hoda u Duhu. Brat u kojem su prisutni ti darovi ne može ne biti pod vodstvom Duha Gospodnjega.

Napomenimo da je u njegovim Djelcima termin brat, poslije onoga Gospodin, najčešće spominjan. Pod vodstvom Duha Svetoga shvatio je da u zajednici okupljenoj oko Krista, nema ni oca niti učitelja izvan Oca koji je na nebesima i jedinog učitelja koji je Krist. Vjernici međusobno trebaju živjeti temeljnu jednakost: oni su braća i sestre i kao takvi se trebaju ponašati. Zbog jake svijesti o bratstvu Franjo će ime brat primijeniti na čitavo stvorenje.

Taj brat, preobražen Duhom svetim, od egocentrične postaje altruistička osoba, toliko je zavodljiv da uspijeva u svoje bratstvo dovesti sunce, mjesec, ptice, ribe, vuka, janje, vatru, vodu, sva stvorenja, pa i samu sestricu smrt. Samo brat svijju može pjevati *Pjesmu stvorova*.

Štoviše, u Franjinim Djelcima, kao i u Evandelju, najviši stupanj ljubavi prema bližnjemu jest ljubav prema neprijateljima, ljubav prema onima koji nas, na ovaj ili onaj način, ljute, ranjavaju i čine nam zlo. Zato Franjo zapovijeda braći: "da ljube one koji nas progone, kude i potvaraju, jer Gospodin kaže: "Ljubite neprijatelje svoje i molite za one koji vas progone i kleveću (usp. Mat 5, 44)" (PPr X, 9-10). Zato se u svoje bratstvo ne libi primiti ni neprijatelje kao što su egipatski sultan, razbojnik ili lopov. A svoj braći naređuje da budu otvoreni i gostoljubivi prema svima: "I tko god k njima dođe, prijatelj ili protivnik, tat ili razbojnik neka ga dobrostivo prime" (NPr VII, 14).

Ljubav prema onima koji nas ne ljube (a koje ni mi ne možemo ljubiti spontano) prikazana je kao najuzvišeniji čin duhovnog iskustva. Ta nas ljubav, čini savršenima kao što je savršen Otac nebeski (usp. Mt 5, 48) koji je "dobrostitiv i prema nezahvalnicima i prema opakima" (Lk 6, 35).

Franjo je svjestan da takva ljubav ne može biti plod ljudskih napora i da je zapravo nemoguća jer je teško oprostiti i još k tome ljubiti neprijatelje bez Duha Gospodnjega. Zato on moli u svom *Tumačenju Očenaša*, a i mi to trebamo

ponovno reći s Franjom: “Kako i mi otpuštamo dužnicima našim: što još posve ne otpustismo, ti, Gospodine, učini da otpustimo, da radi tebe istinski ljubimo neprijatelje i za njih kod tebe pobožno zagovaramo, nikom zlo za zlo ne uzvraćajući i nastojeći u tebi svima biti od koristi” (ON 8)³⁴.

Franjo je to mogao izreći i ostvariti, jer je ljubav Kristova, razlivena po Duhu, zahvatila njegovo srce kao i srce sv. Pavla koji poručuje Korinćanima: “Naše se srce raširilo. U nama vam nije tijesno, ali vi ste tijesni u svojim srcima. Zauzvrat - govorim vam kao svojoj djeci - raširite se i vi” (2 Kor 6.11-13).

Zato se pitam da li ista nježnost Duha Gospodnjega može pomoći danas braći, sestrama i prijateljima sv. Franje da budu braća po Duhu svim ljudima i svemu stvorenome, a na poseban način braća rubnim osobama našega društva i današnjega svijeta?

¹ *Potvrđeno Pravilo* sv. Franje. Svi Franjini tekstovi uzeti su iz *Spisi sv. Oca Franje i sv. Majke Klare Asižana* (Symposium, Split 1988.).

² “A svi oni koji nisu u pokori i koji ne primaju tijela ni krvi Gospodina našega Isusa Krista i koji čine zlo i grijeha i koji idu za opakom požudom i zlim željama i ne izvršuju što su obećali i na tjelesan način služe svijetu putenim željama te svjetovnim težnjama i brigama za ovaj život, prevareni su od davla čiji su sinovi i čija djela čine (usp. Iv 8,42), slijepi su, jer ne vide pravo svjetlo, Gospodina našega Isusa Krista”. *Pismo vjernicima II* sv. Franje (PV II, 63-65).

³ “I mnogo se čuvajmo zloče i lukavštine sotonine. On ne da da čovjek svoj um i srce ima kod Boga. I obilazeći traži ljudsko, pod vidom kakve nagrade ili pomoći, ugrabi i uguši riječ i zapovijedi Gospodnje iz pamćenja te hoće da srce čovjeka zaokupi svjetovnim poslovima i brigama, te da se u njemu nastani.” *Nepotvrđeno Pravilo* sv. Franje (NPr XXII, 19-20).

⁴ “A davao hoće da zaslijepi one koji za novcem teže i smatraju ga boljim od kamenja” (NPr VIII, 4).

⁵ Da bi shvatili Franjin duh nužno je potrebno spoznati da posvećeni život uopće i franjevački život kao posebnost jest također pitanje želje. Piše Manenti: “Izvor želja za kršćanima ne može biti u djelima, ne može biti niti u aktualnom ja, nego u objavljenim vrjednotama, ili još bolje u osobi Isusa Krista. Kada kršćanin izabire uporište vlastitoga postojanja ne stavlja se u slušanje čina niti sebe samoga, nego se stavlja na koljena pred Bogom i traži da mu ih objavi”. *Vivere gli ideali fra desiderio e paura* (Bologna 1988) 195. Franjino je iskustvo jasno: “iznad svega željeti Duh Gospodnji i njegovo sveto djelovanje. Vidi u svezi s tim C. Surian, *Elementi per una teologia del desiderio e la spiritualità di san Francesco d'Assisi* (Roma 1973). U kršćanskom iskustvu istinske želje su one koje nam je objavio Bog i koje su različite od ljudskih. Stoga je važno imati na umu da vlastite želje trebaju biti pročišćene po riječima i djelima Isusa iz Nazareta, koji nam je objavio Očeve želje.

⁶ Razni autori prilikom komentiranja te rečenice desetog poglavlja franjevačkog Pravila, govore o “srcu Pravila”, “teološkom središtu” franjevačke duhovnosti. Usp. J. Garrido, *La forma di vita francescana ieri e oggi* (Padova 1987) 246; E. Fortunato, *Discernere con Francesco d'Assisi. Le scelte spirituali e vocazionali* (Padova 1997) 143. Ako prosljedimo s čitanjem desetog poglavlja Pravila shvatit ćemo zašto se tako izražavaju komentatori i shvatit čemo i samu važnost želje za Duhom Gospodnjim kroz darove koje on sam daje. Na prvom mjestu stoji dar molitve “čistim srcem”, zatim slijedi dar “poniznosti i strpljivosti u progonstvu”, a po trećem daru Duh dovršuje u braći nasljedovanje Isusa Krista koje se na nasvršeniji način pokazuje u ljubavi prema neprijateljima (PPr X, 9-10).

⁷ *Duhovska posljednica*.

⁸ *Pismo Redu* sv. Franje.

⁹ G. Racca, *Pravilo Manje braće. Tumačenje franjevačkoga “oblika života”* (Zagreb 1998.) 237 - 238 o izričaju “duh Gospodnji” piše: “Neka moderna izdanja Pravila i neki stručnjaci, donoseći 10. poglavlje Pravila, riječ “Duh” pišu velikim slovom “D”. Time se želi reći da je sv. Franjo, označavajući ono što braća iznad svega moraju željeti posjedovati, mislio na Duha Svetoga, njegove “darove” i karizme. To nije sigurno, ali je moguće i vrlo zavodljivo. Iz uporabe riječi “Duh Gospodnji” i “Duh Božji”, kojima se sv. Franjo služi u svojim spisima, ne može se doći do jednoznačnog smisla. U nekim se slučajevima ti izrazi odnose svakako na Duha Svetoga, kao u dvije redakcije Pisma vjernicima, u kojima je Duh Gospodnji naznačen kao onaj po kojem se u nama nastanjuje Presveto Trojstvo. U nekim slučajevima to nije jasno (Op I, 13 -14), a u drugima je teško ustvrditi (Op XII, 1 -2). Među svim spisima u kojima se govori o duhu Gospodnjemu u najvećem suglasju s osmim retkom desetog poglavlja Pravila svakako je tekst Pisma Vjernicima, a posebno njegovo deveto poglavlje druge redakcije... Sveti Franjo ima više mističko negoli teološko shvaćanje Boga. On svakako priznaje i ispovijeda kršćansko naučavanje o Otajstvu Trojstva, ali on se zaustavlja, više negoli na razlikovanju triju Osoba, na jedinstvu Boga, na njegovoj biti (“Bog je Duh”) i na njegovu djelovanju... Stoga je razumljivo da Franjo, kad govori o “Gospodinu” i “Duhu Gospodnjem”, ne razlikuje uvijek točno o kojoj je zapravo božanskoj Osobi riječ. Često se ti pojmovi odnose na Trojstvo u neosobnom smislu, kao, možda, u odlomku “imati Duha Gospodnjega”.

¹⁰ Izričaj “sveto djelovanje” Franjo upotrebljava, osim na ovom mjestu, još četiri puta u svojim spisima:

U prvoj redakciji *Pisma vjernicima* 1,10 i u drugoj II,53 izlaže se da Duh Gospodnji koji prebiva u nama, čini nas da postanemo sinovi, braća i majke Gospodina našega Isusa Krista, preko svetog djelovanja. U prvoj redakciji *Pisma vjernicima* 2,21 Franjo nas nuka da opslužujemo do kraja sa svetim djelovanjem riječi Gospodina našega Isusa Krista. I na kraju u *Oporuci* 39 Siromašak nas podsjeća da Pravilo, koje mu je nadahnuo Gospodin, treba biti do kraja opsluživano sa svetim djelovanjem. O. Van Asseldonk, u svojoj studiji "Lo Spirito Santo e la sua santa operazione negli scritti di Francesco", *Laurentianum* 23 (1982) 145 naglašava kako je "sveto djelovanje" uvijek i intimno sjedinjeno s djelovanjem Duha Svetoga¹³.

¹³ Y. Congar, *Credo nello Spirito santo. Rivelazione e esperienza dello Spirito* (Brescia 1981) 27.

¹² Vidi himan I. večeње svetkove Prevetog Trojstva.

¹³ Sv. Bonaventura, *Životopis sv. Franje* (Zagreb 1981.) XII,7.

¹⁴ Sv. Bonaventura, *Životopis*, Proslav, 1

¹⁵ Sv. Bonaventura, *Životopis*, Proslav, 2.

¹⁶ T. Čelanski, *Životopis i čudesa sv. Franje Asiškog* (Zagreb 1977.) I, 26.

¹⁷ Čelanski, *Životopis*, I, 92.

¹⁸ Čelanski, *Životopis*, II, 193

¹⁹ Gioacchino da Fiore, monah, u svojoj nauci dijeli svijet na tri razdolja. U prvom je razdoblju, među patrijarcima i prorocima, djelovao Otac, iako je naglašavao da je djelovanje Trojstva nedjeljivo. U drugom je razdoblju djelovao Sin među apostolima i apostolskim nasljednicima. U trećem razdoblju poriče da će djelovati Duh Sveti u redovnicima. Prema istom izvoru to bi razdoblje trebalo započeti 1260. godine s onima koji se bičuju izvikujući "božanske riječi a ne ljudske". Vidi: "Cronache e altre testimonianze francescane", *Fonti francescane* (Padova 1983) 2655. Vidi Congar, *Credo nello Spirito Santo*, 146-156. Neobično je što se to vrijeme približno podudara s Franjinim životom. Franjo je doista uveo posve novu fazu u povijest Crkve.

²⁰ NPr XVII; 22; PPr X; PV II, 45-60, Op I, 5-21.

²¹ R. Bartoli, *Lo Spirito del Signore. Francesco di Assisi guida all'esperienza dello Spirito Santo* (Assisi 1993) 214.

²² K. Esser, *Opomene svetoga Franje* (Zagreb 1995.) 107.

²³ K. Esser, *Temi spirituali* (Milano 1981) 255 piše ovako: S "duhom tijela" Franjo shvaća specifično držanje čovjeka koji sve pripisuje "tijelu", onome što je naravno. "Duh tijela" je izvor okrećanja čovjeka protiv Boga, njegov jogunasti i zločesti Ja je taj koji se udaljuje od dobra i okreće se protiv Boga. U modernom jeziku to je egoistički duh, držanje čovjeka koji sve okreće prema ljubavi vlastitoga ja.

²⁴ K. Esser, *Temi spirituali* (Milano 1981) 256 o Franjinom poimanju "Duha Gospodnjega" piše: Međutim, tko ima "duh Gospodnji" ne misli više na naravan način ili prema ljudskim kategorijama; ne promatra više vrjednotu života prema svjetovnom, zemaljskom duhu, ili ako se želi upotrijebiti izričaj, s očima vlastitoga Ja²⁵.

²⁵ U Pavlovim poslanicama "tijelo" nije samo ljudsko tijelo, nešto što je u protivnosti s dušom, nije ni samo spolnost, nešto kao sjedište zlih sklonosti, nego je mnogo više ono što je u čovjeku opterećeno istočnim grijehom, "to je neprijatelj Božji", ono što se u nama protivi Bogu i Njegovoj volji, dakle naše JA, koje je nakon istočnoga grijeha samodopadno, samomoćno, samoodgojno, samovoljno i uvijek nam smeta da postanemo istiniti sluge Božje.

²⁶ Svijet znači život protivan volji Božjoj. Svijet postaje neprijatelj ne zato što je zao u samom sebi nego zato jer ljudska slabost čini da svijet čovjeka zaslijepi i prevari.

²⁷ Franjo vrlo dobro zna da je Bog sve stvorio lijepo i dobro što će vrlo lijepo izraziti u Petoj Opomeni i Pjesmi stvorova.

²⁸ U svojim *Opomenama* Franjo s velikom pronicljivošću razotkriva razne oblike posjedovanja: vlastita volja (Op 5), primjeri svetaca (Op 6), Sveto pismo (Op 7), dobro koje drugi čini (Op 8), grijeh drugih (Op 11), dobro koje Bog čini u nama (Op 12 i 17). U odnosu prema drugima to posjedovanje pretvara se u duha gospodstva. Postaviti se iznad drugih, staviti ih u vlastito služenje, ugušiti ih, ozusiti ih, zgaziti ih fizički ili moralno. Evo kako Franjo vidi i opisuje tu svjetovnu logiku i koje se treba osoloboditi ako se želi ići Gospodinovim putem: "isto tako neka nijedan od braće ne vrši kakvu vlast ili gospodarenje, napose nad braćom. Ovako, naime, govori Gospodin: Znate da vladari narodima svojim gospoduju i velikaši njihovi drže ih pod vlašću (Mt 20, 25). Među braćom neće biti tako (usp. Mt 20, 26). I tko hoće da među njima bude najveći neka im bude poslužitelj (Mt 20, 26) i sluga. Najveći među njima neka bude kao najmlađi (usp. Lk 22, 26). I neka nijedan brat ne učini ili ne rekne drugome ništa zlo; štovise, neka po duhovnoj ljubavi rado služe i pokoravaju se jedni drugima (usp. Gal 5, 13). I to je prava i sveta poslušnost Gospodina našega Isusa Krista" (NPr V, 9-15)

²⁹ Esser, *Opomene*, 109.

³⁰ A. Rozetter - T. Matura, *Živjeti Evandjelje s Franjom Asiškim* (Zagreb 1984) 87 tvrdi: "Budući da susret s gubavcima ima odlučujuću ulogu u Franjinu životu, on će s njima ostati povezan cijeli život. Njegova će se solidarnost odnositi prije svega na one skupine ljudi s kojima društvo tako neljudski postupa. Gubavci su mu kao neki sakramenat, znak pod kojim treba otkriti Krista, "Christum leprosum - gubavog Krista". On ima daje također i novo ime: braća kršćani". Usp: Čelanski, *Životopis*, I, 17; I, 39; I, 103.

³¹ *Opomene sv. Franje*

³² Esser, K., *L'Ordine di san Francesco* (Milano 1980) 43-45.

³³ *Oporuka sv. Franje*.

³⁴ *Tumačenje Očenaša sv. Franje*.

fra Ante Čovo